

крім покарання, форм кримінальної відповідальності, застосування яких забезпечувалось у випадку вчинення злочину. Натомість сучасні тенденції, які проявляються у значному розширенні системи заходів кримінально-правового впливу за рахунок нормативного закріплення тих з них, що не характеризуються ознаками кримінальної відповідальності (спеціальна конфіскація, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб тощо) та можливого збільшення кола підстав для їх застосування за рахунок закріплення кримінальних проступків, дають змогу зробити висновок, що сучасний кримінальний закон — це вже закон про кримінально-правові заходи та кримінальні правопорушення.

Верховна Рада України, приймаючи закон про кримінальну відповідальність 5 квітня 2001 року, вирішила використати традиційну для української правової системи назву — Кримінальний кодекс України, який набрав чинності 1 вересня 2001 року, зберігши тим самим наголос на тому, що формування закону про кримінальну відповідальність здійснюється виключно шляхом кодифікації включеного до нього нормативного матеріалу.

МИРОШНИЧЕНКО Н. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

ОБ’ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ КРИМІНАЛЬНО-КАРАНОЇ КОНТРАБАНДИ

Діюче кримінальне законодавство України відносить контрабанду до злочинів у сфері господарській діяльності (ст. 201 КК України). Родовим об’єктом злочинів, які включені в розділ VII Особливої частини КК України, є суспільні відносини у сфері господарської діяльності. За видовим об’єктом контрабанда віднесена до групи злочинів у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем України. Безпосереднім об’єктом контрабанди є суспільні відносини у сфері державного регулювання переміщення товарів та інших предметів через митний кордон України і внесення до бюджету мита та інших платежів. Після декриміналізації товарної контрабанди спірним видається визначення основного безпосереднього об’єкту як суспільних відносин у сфері державного регулювання переміщення товарів через митний кордон.

Предметом контрабанди (ст. 201 КК України) можуть бути культурні цінності, отруйні, сильнотоксичні, вибухові речовини, радіоактивні

матеріали, зброя та боеприпаси (крім гладко ствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальні засоби отримання інформації.

Види злочинів, пов'язаних із зброєю, знаходяться у розділі «Злочини проти громадської безпеки». Родовим об'єктом цих злочинів є громадська безпека, що забезпечує стан захищеності життєдіяльності людей від джерел підвищених небезпек, в тому числі зброї та інших смертоносних предметів. До цієї групи злочинів віднесені такі як незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами (ст. 263 КК України) чи радіоактивними матеріалами (ст. 265 КК України), недбале зберігання зброї (ст. 264 КК України), викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (ст. 262 КК України). Обов'язковою ознакою цих злочинів є смертоносні предмети, а саме — зброя, боеприпаси, вибухові речовини та пристрої, радіоактивні матеріали та інші предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Вони виступають як предмети або знаряддя цих злочинів та обумовлюють загально небезпечний характер останніх. Особливості ознак предмету впливають на зміст і структуру об'єктів. Аналіз зазначених предметів злочинів показує, що законодавець їх виділяє з урахуванням особливого правового режиму, зумовленого їх шкідливими властивостями. Саме об'єкт і предмет у сукупності утворюють самостійний елемент складу злочину.

Виходячи з аналізу об'єкта та предмета злочинів проти громадської безпеки, вважаємо що контрабанда цих предметів перш за все посягає на суспільні відносини в сфері громадської безпеки. Тому контрабанда вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боеприпасів повинна бути розміщена у розділі «Злочини проти громадської безпеки».

Поряд із зброєю в ст. 201 КК України вказується на такий предмет як «спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації», знову постає питання відносно об'єкту, структурною ознакою якого є предмет злочину. КК України передбачає розділ «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку», доречно було в цьому розділі передбачити відповідальність за контрабанду спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації.

В кримінальному кодексі України поряд із загальною нормою про контрабанду (ст. 201 КК України) передбачена спеціальна норма (ст. 305 КК України), яка встановлює відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів. Спеціальна норма (ст. 305 КК України) розташована у розділі XIII Особливої частини КК України «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти

здоров'я населення». Родовим об'єктом цих злочинів є здоров'я населення, яке охоплює, в тому числі, безпеку невизначеного кола осіб від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, отруйних, сильнодіючих речовин і одурманюючих засобів. Обов'язковою ознакою цих злочинів є наявність предметів, що становлять підвищену небезпеку для здоров'я людей.

Порівнюючи зміст загальної та спеціальної норми про контрабанду, звернемо увагу на певні протиріччя у визначенні об'єкта та предмета.

У ст. 305 КК України предметом контрабанди є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби. В ст. 201 КК України предметом контрабанди можуть бути отруйні та сильнодіючі речовини. Виникає питання, чому ці види речовин не були включені до спеціальної норми (ст. 305 КК України)? У розділі XIII Особливої частини КК України ст. 321 передбачає відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів. Тобто ці предмети (отруйні та сильнодіючі речовини) перш за все є небезпечними для здоров'я населення.

За родовим об'єктом контрабанда отруйних та сильнодіючих речовин повинна бути віднесена до злочинів проти здоров'я населення. Звернемо увагу, що крім отруйних та сильнодіючих речовин, законодавець додатково визнає предметом злочину передбаченого ст. 321 КК України отруйні та сильнодіючі лікарські засоби, які також можуть спричинити шкоду здоров'ю населення. Тому вважаємо за доцільне доповнити статтю 305 КК України вказівкою на ці предмети, тобто розширити перелік предметів контрабанди.

Таким чином, слід внести зміни до ст. 201 і ст. 305 КК України, уточнити предмет контрабанди та узгодити зміст загальної та спеціальної норми. Ці норми є конкуруючими, тому слід застосовувати не загальну, а спеціальну норму, яка конкретизує предмет. Ознаки предмета впливають на визначення об'єкта та на кваліфікацію злочинів. Вони також є підставою віднесення певних діянь до кримінально-правової або адміністративної юрисдикції (товарна контрабанда).